

22.09.2022

POL-2022-99826

Oikeusministeriö

Viite: Oikeusministeriön luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 24 §:n muuttamisesta VN/21702/2022

Lounais-Suomen poliisilaitoksen lausunto

Oikeusministeriö pyytää lausuntoa luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle julkisuuslain 24 §:n muuttamisesta.

Eduskunnan oikeusasiamies on antanut ratkaisun EOAK/579/2020, joka koskee viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain (621/1999) esitutkintaan sovellettavia salassapitoperusteita. EOA:n päätöksessä todetaan, että julkisuuslaki ei ole rikosasioihin sovellettavien salassapitoperusteiden osalta selkeä. Keskeinen epäselvyys liittyy siihen, sovelletaanko julkisuuslain 24 §:n 1 momentin yksityisyydensuojaa koskevia kohtia 23-32 rinnakkain vai ovatko toisensa poissulkevia esitutkinta-aineiston osalta. Oikeusasiamies katsoi, että erityisesti 32 kohdan soveltaminen on sen tulkinnallisen avoimuuden ja salassapidon ehdottomuuden vuoksi ongelmallista ja voi johtaa esitutkinta-aineiston erittäin laajaan salassapitoon.

Perustuslain 12.2 §:n mukaan viranomaisen hallussa olevat asiakirjat ja muut tallenteet ovat julkisia, jollei niiden julkisuutta ole välttämättömien syiden vuoksi lailla erikseen rajoitettu. Jokaisella on oikeus saada tieto julkisesta asiakirjasta ja tallenteesta. Viranomaisten toimintaan liittyvän julkisuuden tarkoituksena on antaa yksilöille ja yhteisöille mahdollisuus valvoa julkisen vallan ja julkisten varojen käyttöä, muodostaa vapaasti mielipiteensä sekä vaikuttaa julkisen vallan käyttöön ja valvoa oikeuksiaan ja etujaan.

Lounais-Suomen poliisilaitos on perehtynyt hallituksen esitysluonnoksen keskeiseen sisältöön ja toteaa yleisenä näkemyksenä, että lain esitutinnan salassapitoon liittyvät kohdat ovat osin tulkinnanvaraisia, päällekkäisiä ja epäselviä. Myös viime vuosina annetuista lain soveltamiseen liittyvistä tuomioistuinten ratkaisuista on aiheutunut muutoksia kohtien soveltamiseen. Sääntelyn soveltamista on pyritty yhdenmukaistamaan muun muassa Poliisihallituksen julkaiseman julkisuuskäsikirjan avulla. Esityksessä erityisesti journalistiset tarpeet on nyt nähty perusteena lainsäädännön

muuttamiselle ja selkeyttämiseksi. Osin epäselvästä oikeustilasta ja lainsäädännön soveltamisen tulkintaerimielisyyksistä johtuen poliisilaitos pitääkin tarpeellisenä, että lainsäädäntöä tai sen soveltamista selkeytetään. On toivottavaa, että asiaan kiinnitetään huomiota viimeistään julkisuuslain kokonaisuudistuksen yhteydessä, mikäli nyt annettu esitys ei jossain muodossa etene.

Valmisteluasiakirjojen mukaan esityksessä ehdotetaan muutettavaksi viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia. Esityksellä pyritään selkeyttämään yksityiselämän suojaa koskevien salassapitoperusteiden keskinäisiä suhteita rikosasioissa sekä lisäämään kansalaisten ja tiedotusvälineiden mahdollisuuksia saada tietoa rikosasioista ja niissä tehdyistä viranomaispäätöksistä. Esityksessä ehdotetaan rajoitettavaksi esitutkinnassa laadittujen keskeisten asiakirjojen salassapitoa niiltä osin kuin tiedon antaminen on *välttämätöntä* tutkittavana olleesta asiasta tehdyn päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi, eikä tietojen antaminen todennäköisesti aiheuttaisi asiaan osalliselle vahinkoa, merkittävää haittaa taikka ilman painavaa syytä kärsimystä.

Poliisilaitos toteaa, että toteutuessaan lainsäädäntö heikentää yksiselitteisesti esityksessä tarkoitetun rikosasiaan osallisen yksityisyyden suojaa. Esitutkintaviranomaisen käsiteltävänä olevien rikosasioiden yhteydessä käsitellään tyypillisesti tietoja, joihin useat eri julkisuuslain 24 §:ssä säädetyt yksityiselämää suojaavat salassapitoperusteet tulevat sovellettaviksi. Esityksen mukaan asiassa on kuitenkin pyritty lopputulemaan, jossa yksityiselämän suojan rajoitukset kohdentuisivat vain niihin tietoihin, joiden julkisuus on julkisen vallan käytön valvonnan ja viranomaisen toiminnan läpinäkyvyyden näkökulmasta keskeistä. Näitä ovat viranomaisen tekemät rikosprosessin päättämistä koskevat päätökset sekä näiden päätösten perusteiden ymmärtämiseksi välttämättömät tiedot. Rikollinen teko itsessään ei nauti sellaista suojaa, etteikö rikollista toimintaa voisi rajata yksityiselämän suojan ulkopuolelle, mutta samalla on kuitenkin otettava huomioon asiaan liittyvien muiden henkilöiden kuten asianomistajan, uhrin ja todistajien oikeudet.

Poliisilaitoksen näkemyksen mukaan rikosasian asianosaisten yksityisyyden suoja saattaa heikentyä merkittävästi, mikäli 24.1 §:n 26-kohta muutetaan koskemaan ainoastaan rikoksen uhria. Esitutkintamateriaali saattaa sisältää esimerkiksi arkaluontoista yksityiselämään liittyvää materiaalia rikosasian todistajasta tai joissain tapauksessa myös epäilyistä. On kuitenkin huomattava, että vastaavat tiedot ovat voimassa olevan lainsäädännön perusteella joiltain osin mahdollista salata myös 32-kohdan perusteella.

Toiseksi poliisilaitos toteaa näkemyksensä, että esitykseen liittyvä kohta salassapidosta poikkeamisesta julkisuuslain 24 §:n 1 momentin 23, 25, 29, 30 ja 32 kohtien osalta, jos tiedot ovat välttämättömiä päätöksen perusteiden ymmärtämiseksi, on erittäin monitulkintainen ja jättää salassapidosta päättävälle tutkinnanjohtajalle huomattavaa tulkinnanvaraa, mikä on omiaan lisäämään erilaisia ratkaisuja samankaltaisissa asioissa.

Kolmanneksi poliisilaitos toteaa, että selkein ratkaisu julkisuuslain yhteiskunnallisen avoimuuden ja nyky-yhteiskunnan vaatimusten täyttämiseksi olisi sääntelyn muotoilu lain 26 ja 32 -kohdissa siten, että yksityiselämään liittyvän suojan osalta ainoastaan arkaluontoiset tiedot voisivat ylipäätään olla salassapidon kohteena.

Apulaispoliisipäällikkö

Maria Hoikkala

Rikosylitarkastaja

Markus Laine

Asiakirja on sähköisesti allekirjoitettu asianhallintajärjestelmässä. Poliisi 22.09.2022 klo 10:10. Allekirjoituksen oikeellisuuden voi todentaa kirjaamosta.

Liitteet

Jakelu

Oikeusministeriö

Tiedoksi

Poliisihallitus